

Estetik bakışın tarihsel dönemeçleri

ARTER'deki "Görme Biçimleri" sergisi, sanat tarihi ve görme ilişkisine odaklanıyor. Asırlardır tartışılan 'estetik bakış' meselesine işaret eden ve biçim olarak birbirinden farklı 27 sanatçının işlerini bir araya getiren "Görme Biçimleri", 2 Haziran-13 Ağustos tarihleri arasında görülebilir.

Jojakim Cortis ve Adrian Sonderegger, "Titanic'in Su Üzerindeki Son Fotoğrafı"nın (Francis Browne, 1912) yapımı, "İkonlar" serisinden, c-print, 75x105cm, 2014, sanatçıların ve East Wing Gallery'nin izniyle ©Cortis & Sonderegger

İLKER CİHAN BİNER
ilkerbina@gmail.com

Bir sergi sanat tarihini kendi çerçevesinden özetleyebilir ama bu özetleyiş eserlerin ayrırt edilebilirliğine ya da sergideki sanatçıların belirli dönemlerine tekabül etmez. Tarihsel özet, bağımsız bir sekansı kesip orayı yeniden uğraklar, geçitler alanı haline getirir. İşte ARTER'deki "Görme Biçimleri" sergisi, sanat tarihi ve görme ilişkisi üzerinde durarak asırlardır tartışılan estetik bakış meselesine işaret ediyor ve biçim olarak birbirinden farklı eserleri ba-

rındırıyor. Küratörlüğünü Sam Bardaouil ve Till Fellrath'ın üstlendiği sergi 27 sanatçıyı bir araya getiriyor. "Görme Biçimleri"nde Ghada Amer, Chris Bond, James Casebere, David Claerbout, Jojakim Cortis & Adrian Sonderegger, Hayri Çizel, Salvador Dali, Hans-Peter Feldman, Andreas Gursky, Mona Hatoum, Jeppe Hein, Paul&Marlene Kos, Alicja Kwade, Gustav Metzger, Shana Moulton, Vik Muniz, Grayson Perry, Walid Raad, Edouard Frederic Wilhelm Richter, Fred Sandback, Markus Schinwald, Hassan Sharif, Cindy Sherman, Kim Tschang- Yeul, James Turrell, Kara Walker, James Webb'in

işleri yer alıyor. Her sanatçının eseri farklı tarihsel dilimlerde olduğu için, sergi sanat ve görme ilişkisine bağlı olarak zamansal, doğrusal bir çizgi üzerinde yer almıyor. Kronolojik diziden çok karmaşık dağılımıyla duran eserler, tarihsel bakımdan estetiğin görme ile olan meselesine de temas ediyor ama ilk başta serginin Antik-Mısır'la kurduğu ilişkiye değinmek gerekiyor.

Estetiğin tarihsel dönemeçlerinde Mısır sanatının ayrı bir değeri var. Saf optik (doğal ışık kaynakları ya da enerjileri) dünyanın kapı dışarı edilmesi Mısır sanatının ortaya çıkışıyla mümkün olurken aynı zamanda Batı

resim tarihinin de temeli atılmış olur. Manuel diyebileceğimiz, ressamın kendi el kudretiyle ortaya çıkan resimler, nesnelere resmetmekten ya da doğadaki ışık enerjilerinden faydalanmaktan çok rastlantularla ortaya çıkan coşkun bölgeler yaratır.

Bu bağlamda Gustav Metzger'in sergide yer alan "Untitled" eserlerini ele alırsak, çalışmaların Mısırlı bir sunuma ya da yüzeylerin haptik işlevlere sahip olduğunu da söyleyebiliriz. O halde 'Haptik nedir' gibi bir soru sorabiliriz. Haptik, optikten ayrı olmakla birlikte bakış imkanı anlamına gelir. Mısır sanatı bakışa dokunduğu ve yakından görülmek için tasarlandığından, biçimler veya figürler belirgin mevcudiyetlere sahiptir. Dolayısıyla haptik bakış bir dünya ve anlam tesis eder. Resimlerinde figürlerin klasik temsillerine karşı çıkan Metzger, standart insan biçimlerini bozarak figürleri saf optik dünyadan uzaklaştırıp resmediyor ve böylelikle "Untitled" portrelerde biçim olarak sfenkslere yakınlık görüyoruz. Metzger'in çalışmalarından farklı olarak Kim Tschang- Yeul, Greyson Perry, Shana Moulton'ın eserlerinin yüzeylerinde diyagramlarla karşılaşırız. Sanatçıların çalışmalarında işleyen diyagramlar veya değişik çizgiler, tonlar, lekeler, bölgeler halinde işleyen görsel kümelerin haptik işlevi bütünüyle ressamın manuel kudreti. Greyson Perry "Map Of Days" eserinde zamanla kurduğu ilişkiyi kaotik biçimlerde resmederken çalışmada siyah-gri tonların var olduğunu görüyoruz. Zamanın gelip geçiciliğinin siyah-gri renklerle ifade edilmesi piktürel (resimsel) bir olguya da işaret ediyor. Perry'nin görmeyle kurduğu ilişki zaman kavramını yeniden değerlendirme ihtimallerini barındırıyor.

Biçimin kaynağı Mısır sanatı

Optik uzamda gözün kendisi, tekeli, egemen renklere göre biçimlenir. Basın renklere dışına çıktığında, resmin yüzeyi değişik renklerle canlanacağı için göz de farklı bakış imkanlarıyla ilişki kurar. Shana Moulton'un "Untitled" dizisi ve "Pain Relief" eseri, tayf düzenini izleyip sarılar, yeşiller, morumsular, kırmızılar derken renkleri harekete geçiriyor. Öte yandan Moulton'un "Untitled" serisinin kimi yerlerinde rastladığımız kırık tonlar (maviden mora veya pembeden yavruağzına geçişler gibi) eserlerin yüzeylerini de canlı kılıyor.

Esasında kırık tonlar, tamamlayıcı renkleri kritik oranlarda karıştırarak rengi belirli bir sıcaklığa ulaştırır. Kim Tschang- Yeul'ün "Waterdrop" serisindeki kırık tonlar, kimi beyaza kaçan krem rengi veya kırmızıyı andıran tuncu renkler çalışmaları yüzeyinde duruyor. Tüm bu renk akıntıları muğlaklıklar doğursa da resimdeki egemen kodlamalardan (bilhassa anlam barındıran ve resmin akışını hikayelere gömen damgalamalar) sıyrılmayı başarıyor.

Oluşturulma biçimlerinin kaynağı Mısır sanatı olan eserler, bir taraftan da bu sanat biçiminden kopuyor çünkü eserler belirli ölçülerde hizmet etmiyor.

Tarırlara güç, inayet bahşetmekten çok tüm çalışmalar ressamın kendi tekil güçleriyle, bakışlarıyla ortaya çıkıyor.

Sergide, Mısır sanatından ayrı olarak bizleri antik Yunan'a götüren eserlerde var ve bu sanat biçimi, yüzeyler üzerinde perspektif icat ederek ışığı, gölgeyi, oynamaları, kabartmaları resme dahil ediyor. Mısır'dan ayrı olarak, sanat yalnızca insanın organik etkinliğinde ifade bulur. Marcus Schinwald'ın ve oryantalist ressam Edouard Frederic Wilhelm Richter'in portreleri, antik Yunan'ın estetik yasalarnı benimserken figürler uzaktan bakılabilir halde duruyor. Schinwald'ın "Isadore", "Abby" ve Richter'in "Modell pause: A break in the studio" adlı eserlerinde, kadın figürleri kalıp gibi durarak ışık gölge oyunlarına izin vermiyor. Yüzlere yansıyan ışığın enerjisi, ifadelere ritmine göre biçime giriyor.

Nesneler ve siyasal sahne

"Görme Biçimleri", kaynağını farklı sanatsal geleneklerden alan resimlerle sınırlı kalmıyor. Çeşitli deneysel videolarda da görme ve renk ilişkisi üzerinde duruluyor.

Paul ve Marlene Kos'un "Lighting" video çalışması, doğadaki ışık enerjileriyle birlikte siyah-beyaz renklerin karışımıyla ekspresyonist (dışavurumcu) bir hale bürünüyor. Shana Moulton'un "Every Angle is an Angle" ve "Mindplace Thought" videolarında gerçeküstücü biçimler ve görme ilişkisi sorgulanıyor.

Gerek Paul ve Marlene Kos gerekse Moulton'ın çalışmaları estetik bakışın karmaşıklığını yansıtmakla birlikte, optik egemenliğin sınırlarını bulanıklaştıran sanat demokrasisine de kapı açıyor.

Sergide yer alan kimi nesnelere ise yaşanmışlıkları bir araya getirip tarihe tanıklık etme arzusu taşıyor. Ullise Cantagalli'nin 19. yüzyıldan kalma seramik vazosu ile Alicja Kwade'nin durmuş duvar saati tarihsel izlere sahip özellikler taşıyan, görmenin bellekle olan ilişkisine de işaret ediyor. Salvador Dali'nin, belirli nesnelere (beyaz bilyeler, fotoğraflar gibi) bir araya getirerek tasarladığı 'asamblaj' diyebileceğimiz eserinde, hafızada yer alan olayların üst üsteliği vurgulanıyor.

Aslında farklı tarihselliklerde yer alan tüm eserler, başka konuların önemini de akla getiriyor. Sanat farklı biçimleri birleştiren kavramın adı değildir; o, biçimleri, figürleri, nesnelere veya asamblajları görünür kılarken, diğer yandan bu işlevini, kendi tesis ettiği mekanı doldurma tarzıyla yapar.

Bu da sanatın siyasal özelliklere sahip olduğunun göstergesidir. "Görme Biçimleri" sergisi de böylelikle günümüz siyasetine müdahale amacını içeriyor. Politikanın yalnızca müzakereye indirildiği şu çağda, tuval üzerindeki hareketlenmeler, nesnelere, video çalışmaları gibi etkileşim aygıtları, siyasi ikame işlevine sahip oluyor ve bu alternatifler demokratik kamusal mekanları yeniden kurabilecek ihtimallere kapı açıyor. Yine de ortaya çıkan olanaklar gerçekleşecek mi diye beklemekte fayda var.